

Ahlaia Polikhronidi,
lecturer, Department of Solo Singing,
The Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music,
63, Novoselskoho Str., Odesa, Ukraine

USING AUDIO TRAININGS WHEN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article presents a modern interpretation of the term “inclusion”, which is used to describe the process of teaching children with special needs at comprehensive schools. Considering the interpretation of the term “a child with special educational needs” some categories of children with special educational needs have been distinguished. It has been noted that the work with children with special educational needs has its specificity: every comprehensive school teacher, who is going to work with such children, must obtain the necessary knowledge and skills. Special attention is paid to the considerable capabilities of modern Music lessons as the lessons of multi-artistic activities of school students and the influence of music on the development of physical, psychic and mental aspects of children’s development. It has been emphasized that the content, forms and methods of the educational work in an inclusive class must be focused on the correction of current disabilities. In this regard the Tomatis method based on the system of audio trainings has been suggested. It is aimed at increasing the brain capacity of perceiving and processing information by ear. This method provides stimulation of bone conduction and outer ear by means of playing and interchanging audio frequencies. The peculiarities of using this method have been revealed with the help of a special electronic apparatus “Electronic ear”. It is important for a teacher be able to choose the appropriate forms, methods and means of work with children with special needs considering the nosology of every child. The effectiveness of the Tomatis method for the improvement of children’s motor and sensor skills, attentiveness and space orientation, speech development, communication skills, reaction rate, development of creative and music abilities as well as their emotional state has been proved.

Keywords: inclusion, children with special needs, audio training, the Tomatis method.

Подано до редакції 19.01.2016

Рецензент: д. наук з державного управління, проф. С. К. Хаджираєва

УДК: 37.035

Тетяна Вікторівна Деділова,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства,
Інна Іванівна Токар,
асистент кафедри економіки підприємства,
Артем Володимирович Філатов,
магістр кафедри економіки підприємства,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет (ХНАДУ),
вул. Петровського, 25, м. Харків, Україна

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА

Статтю присвячено питанням розвитку методичних засад оцінювання кадрового потенціалу вищого навчального закладу з урахуванням гендерного аспекту. Зокрема, в роботі запропоновано методику оцінки щорічного рейтингу викладачів-лекторів, яка базується на використанні експертних методів дослідження. Проведено аналіз уявлення студентів про особливості міжособових відносин у вищому навчальному закладі, окремо розглянуто гендерні стереотипи, присутні у студентів та викладачів чоловічої та жіночої статі.

Ключові слова: університет, викладач, студент, гендерні стереотипи, чоловік, жінка, оцінка.

Постановка проблеми. Реформування вітчизняної системи вищої освіти вимагає дотримання міжнародних освітніх стандартів, а також формування високої освітньої культури з урахуванням гендерної спрямованості. Водночас реалізація гендерно-орієнтованих заходів у сфері освіти ускладнюється створеними протягом значного періоду часу гендерними стереотипами щодо розподілу чоловічих та жіночих ролей в українській освіті та суспільстві в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Питанню формування гендерних стереотипів в уявленні студентів, а також визначенню гендерних ролей та стереотипів у межах основ теорії гендеру в цілому присвячено роботи Н. О. Приходькіної [1] та С. М. Оксамитної [2]. Проблематика інтеграції гендерної освіти й педагогіки розглядається в роботах О. А. Луценко [2] й К. О. Богатирьова [3]. Перспективи розвитку гендерної складової сучасного змісту професійної

освіти і формування гендерної культури студентів університету висвітлено в наукових працях О. І. Васильченко [4] та М. М. Букача [5].

Метою дослідження є розвиток методичних засад оцінювання кадрового потенціалу вищого навчального закладу з урахуванням гендерного аспекту шляхом побудови ієрархічного дерева експертної моделі оцінки викладачів-лекторів.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна система вищої освіти практично не враховує гендерні відмінності студентів. Це виявляється і в змісті учбових дисциплін, і в методичній літературі. Тим часом, дослідження показують, що у юнаків і дівчат існують відмінності і в причинах поступати у вищий навчальний заклад. Наприклад, у роботах В. І. Безродного і Н. В. Дмитренко [6] відмічено, що 33% дівчат, обираючи виш, керуються престижем і авторитетом закладу, тоді як жоден юнак не вказав цю причину. А інтерес до професії як причина вступу до ВНЗ указується 66,7% юнаків і лише 23,3% дівчат. Існують також відмінності в думках юнаків і дівчат щодо продуктивності різних видів учбових завдань, ефективності різних форм контролю.

Аналізуючи уявлення студентів про особливості міжособових відносин у ВНЗ (взаємостосунки в системі викладач-студент, студент-студент, група-куратор), можна відзначити, що більшість дівчат розцінює відноси-

ни, що склалися з одногрупниками, як хороші, і лише третині з них важко охарактеризувати їх, що може служити опосередкованим підтвердженням їх вищих соціальних здібностей. Юнаки менш високо оцінюють характер відносин в студентському колективі [6].

Переважає більшість дівчат оцінює взаємостосунки з викладачами як хороші, при цьому жодна зі студенток не оцінила взаємовідношення з викладацьким складом як погані. Тоді як лише половина юнаків розцінюють відносини з педагогами як хороші, а 10% розглядають відносини як погані. Більшість студентів знає кураторів своїх груп, проте робота куратора оцінюється ними по-різному: позитивну оцінку дають 46,7% юнаків і 70% дівчат. У цілому можна сказати, що дівчата більшою мірою, ніж юнаки, включені у позанавчальну діяльність, яка проводиться на факультетах. Юнаки більш вимогливі до партнерів по спілкуванню.

Особливий інтерес представляють гендерні відмінності в портреті ідеального викладача. Юнаки вважають, що ідеальним викладачем є обличчя жіночої статі, віком від 20 до 29 років. Дівчата бачать в ідеальному викладачі чоловіка у віці 30-39 років. З числа ідеальних юнаків виключили викладачів старших за 50-60 років, на відміну від 10% дівчат, які включили до складу ідеальних викладачів чоловіків цього віку. Виділивши характеристики ідеального викладача, вимальовується наступна картина (табл. 1).

Таблиця 1.

Оцінка якостей викладача, якому віддають перевагу студенти*

Якості викладача, якому віддається перевага	Юнаки (ранг)	Дівчата (ранг)
Знання свого предмету	1	1
Хороше почуття гумору	2	4
Вимогливість	3	6
Хороша мова	4	3
Ерудованість	5	2
Чуйність	6	7
Демократичність	7	5
М'якість	8	9
Артистизм	9	8
Принциповість	10	10

*складено авторами за джерелом [6].

Найбільш значущою якістю бажаного викладача як юнаки, так і дівчата виділяють знання свого предмету, а якнайменше значущою – принциповість. На цьому схожість в думках юнаків і дівчат у ставленні до характеристик образу бажаного викладача закінчується. Найбільш високо, порівняно з дівчатами, юнаки цінують хороше почуття гумору наставника, якому віддається перевага, і вимогливість, тоді як дівчатам більше подобаються викладачі з широким кругозором, ерудити з хорошою мовою.

Найбільша різниця в оцінці юнаками і дівчатами якостей, приписуваних ідеальному викладачеві, спостерігається в пунктах «вимогливість» і «ерудованість». Крім того, привертає увагу пункт «демократичність», віднесений юнаками на сьоме місце, а дівчатами – на п'яте.

Ретроспективний погляд на організацію навчального процесу у ВНЗ [6] показує, що він був спочатку орієнтований на чоловічу половину населення. Лише феміністичний рух дозволив жінкам залучитися до вищої професійної освіти. Таким чином, сьогодні спостерігається наступна подвійна картина: з одного боку, гендерні відмінності не враховуються у навчально-виховному процесі, а з другого боку, освіта має переважно чоловічий ухил, вимагаючи від жінок прояву і розвитку традиційно чоловічих якостей. У міжособових відносинах в діаді «студент – викладач» дівчат привертає, перш за все, естетична складова учбово-виховного процесу (як викладач говорить), а юнаків – когнітивна (що він говорить).

Виходячи з проведеного у роботі [6] дослідження, Факультетом управління та бізнесу ХНАДУ було проведено соціологічне опитування студентів спеціальності

«Економіка підприємства» з метою встановлення щорічного рейтингу викладачів факультету на звання «Найкращий лектор року». В ході дослідження було сформовано експертну групу та проведено опитування відносно рівня викладання навчальних дисциплін лекторами університету за останні три роки відповідно до встановленого переліку критеріїв оцінки. Група фахівців зробила необхідний висновок та надала рекомендації щодо

розподілу місць у рейтингу за поточний період (2014-2015 навчальний рік). Перелік членів експертної групи (студентів – членів студентської ради) та об'єктів вивчення (лекторів університету) оформлено у вигляді табл. 2 та табл. 3. З метою нерозголошення приватної інформації про членів експертної комісії та об'єкти дослідження зміст наведених таблиць було закодовано.

Таблиця 2.

Характеристика членів експертної групи*

№ з/п	Стать експерта	Код експерта
1	Чоловік	001
2	Чоловік	002
3	Жінка	003
4	Чоловік	004
5	Жінка	005
6	Жінка	006
7	Жінка	007

*розроблено за результатами дослідження авторів

Таблиця 3.

Об'єкти вивчення*

№ з/п	Стать об'єкта дослідження	Посада	Код об'єкта
1	Чоловік	Доцент	01
2	Жінка	Доцент	02
3	Жінка	Ст. викладач	03
4	Жінка	Доцент	04
5	Жінка	Доцент	05
6	Жінка	Доцент	06
7	Жінка	Доцент	07
8	Жінка	Доцент	08
9	Чоловік	Доцент	09
10	Жінка	Доцент	10
11	Чоловік	Доцент	11
12	Жінка	Доцент	12
13	Чоловік	Професор	13
14	Чоловік	Ст. викладач	14
15	Чоловік	Доцент	15
16	Чоловік	Доцент	16
17	Жінка	Доцент	17
18	Жінка	Ст. викладач	18
19	Жінка	Доцент	19
20	Жінка	Доцент	20
21	Жінка	Доцент	21
22	Чоловік	Професор	22
23	Чоловік	Доцент	23
24	Жінка	Доцент	24
25	Жінка	Доцент	25
26	Жінка	Доцент	26
27	Жінка	Доцент	27
28	Чоловік	Доцент	28
29	Чоловік	Доцент	29
30	Жінка	Доцент	30
31	Чоловік	Доцент	31
32	Жінка	Ст. викладач	32
33	Чоловік	Доцент	33
34	Жінка	Доцент	34

*розроблено за результатами дослідження авторів

Наступним етапом дослідження стало визначення переліку критеріїв, за яким потрібно порівнювати об'єкти вивчення. Перелік критеріїв оцінки лекторів

ХНАДУ, наведений у табл. 4, було визначено радою факультету та рекомендовано до розгляду створеній групі експертів.

Таблиця 4.

Перелік критеріїв оцінки лекторів ХНАДУ*

№ критерію	Критерій
1	Обсяги учбового матеріалу, що надаються за 1 лекцію, та наявність практичних прикладів на лекціях
2	Швидкість викладання лекційного матеріалу
3	Спілкування з лекційною аудиторією
4	Контроль відвідування лекцій студентами
5	Заохочення/участь/допомога у самостійній роботі студента

*розроблено за результатами дослідження авторів

З метою вироблення колективної думки групи експертів було запропоновано заповнити матрицю попарних порівнянь щодо важливості об'єктів дослідження. Матриця парних порівнянь заповнюється для переліку критеріїв загалом (табл. 5) та для кожного з критеріїв з урахуванням послідовних парних порівнянь об'єктів дослідження (викладачів) один з одним (табл. 6).

Надалі відбувається обробка матриць парних порівнянь, у результаті чого розраховуються значення елементів головного власного вектора, сума значень елементів головного власного вектора. Це відбувається шляхом перемноження матриць, що дозволяє ранжувати альтернативи за ступенем досягнення мети на основі встановлених критеріїв. Синтез

глобальних пріоритетів, отриманих в результаті дослідження, наведено в табл. 7. Узагальнення результатів експертного дослідження з вектора глобальних пріоритетів наведено в табл. 8.

Перевірка узгодженості суджень експертів відбувається на основі розрахунку коефіцієнта конкордації, за результатами якого робиться висновок відносно можливості подальшого використання результатів експертної роботи. При коефіцієнті конкордації $\geq 0,5$ спостерігається задовільний рівень узгодженості експертів. При $\geq 0,7$ – добра узгодженість, а при коефіцієнті конкордації 1 – повна узгодженість думок всередині експертної групи.

Таблиця 5.

Матриця парних порівнянь критеріїв експертної оцінки*

Критерій	Критерій					Середнє геометричне значення, Γ_{cp}	Вектор локальних пріоритетів
	Обсяги учбового матеріалу, що надаються за 1 лекцію, та наявність практичних прикладів на лекціях	Швидкість викладання лекційного матеріалу	Спілкування з лекційною аудиторією	Контроль відвідування лекцій студентами	Заохочення/участь/допомога у самостійній роботі студента		
Обсяги учбового матеріалу, що надаються за 1 лекцію, та наявність практичних прикладів на лекціях	1	8	6	4	0,2	2,074	0,275
Швидкість викладання лекційного матеріалу	0,125	1	1	0,125	0,111	0,280	0,037
Спілкування з лекційною аудиторією	0,167	1	1	0,143	0,143	0,321	0,043
Контроль відвідування лекцій студентами	0,25	8	7	1	1	1,695	0,225
Заохочення/участь/допомога у самостійній роботі студента	5	9	7	1	1	3,160	0,420
Разом						7,531	-

*розроблено за результатами дослідження авторів

Таблиця 6.

Матриця попарних порівнянь за критерієм*

Об'єкти дослідження	Об'єкти дослідження										Середнє геометричне значення, $\Gamma_{\text{ср}}$	Вектор локальних пріоритетів
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10		
01	1											
02		1										
03			1									
04				1								
05					1							
06						1						
07							1					
08								1				
09									1			
10										1		
Разом												

*розроблено за результатами дослідження авторів

Таблиця 7.

Синтез глобальних пріоритетів дослідження*

Об'єкти дослідження	Критерій						Вектор локальних пріоритетів критеріїв	Вектор глобальних пріоритетів, P_i
	Обсяги учбового матеріалу, що надаються за 1 лекцію, та наявність практичних прикладів на лекціях	Швидкість викладання лекційного матеріалу	Сплікування з лекційною аудиторією	Контроль відвідування лекцій студентами	Заохочення/участя/допомога у самостійній роботі студента			
1	2	3	4	5	6	7	8	
01	0,023	0,013	0,036	0,012	0,007	0,275	0,0137	
02	0,016	0,013	0,018	0,008	0,006		0,0099	
03	0,027	0,013	0,035	0,013	0,009		0,0159	
04	0,015	0,014	0,029	0,012	0,014		0,0148	
05	0,020	0,013	0,030	0,010	0,010		0,0139	
06	0,019	0,013	0,032	0,008	0,009		0,0127	
07	0,021	0,013	0,014	0,020	0,009	0,037	0,0149	
08	0,030	0,128	0,032	0,017	0,009		0,0223	
09	0,041	0,027	0,034	0,022	0,009		0,0223	
10	0,022	0,014	0,031	0,011	0,017		0,0177	
11	0,028	0,032	0,049	0,030	0,015		0,0241	
12	0,042	0,064	0,055	0,060	0,022		0,0389	
13	0,029	0,014	0,042	0,010	0,020	0,0209		
14	0,018	0,014	0,039	0,011	0,013	0,043	0,0152	
15	0,028	0,083	0,040	0,015	0,039		0,0325	
16	0,022	0,014	0,010	0,036	0,028		0,0269	
17	0,015	0,014	0,012	0,013	0,012		0,0129	
18	0,020	0,014	0,017	0,016	0,015		0,0168	
19	0,028	0,014	0,033	0,016	0,023		0,0232	
20	0,027	0,014	0,011	0,024	0,043	0,0318		
21	0,033	0,014	0,012	0,033	0,017	0,0248		
22	0,053	0,062	0,079	0,035	0,029	0,225	0,0404	
23	0,019	0,013	0,013	0,067	0,014		0,0271	
24	0,017	0,013	0,007	0,071	0,024		0,0319	
25	0,031	0,013	0,075	0,081	0,031		0,0434	
26	0,054	0,066	0,050	0,056	0,043		0,0500	
27	0,035	0,013	0,014	0,024	0,036		0,0310	
28	0,029	0,058	0,021	0,025	0,047	0,420	0,0363	
29	0,060	0,056	0,055	0,061	0,060		0,0598	
30	0,038	0,013	0,024	0,029	0,042		0,0359	
31	0,035	0,055	0,017	0,029	0,055		0,0422	
32	0,035	0,056	0,011	0,028	0,068		0,0470	
33	0,022	0,014	0,016	0,028	0,070		0,0429	
34	0,046	0,018	0,006	0,070	0,135	0,0859		

*розроблено за результатами дослідження авторів

Таблиця 8.

Узагальнення результатів експертного дослідження за вектором глобальних пріоритетів*

Об'єкти	Ранжирування векторів глобальних пріоритетів, отриманих експертами													
	001		002		003		004		005		006		007	
	р _i	r _i	р _i	r _i	р _i	r _i	р _i	r _i	р _i	r _i	р _i	r _i	р _i	r _i
01	0,014	30,50	0,010	33,00	0,011	32,00	0,013	31,50	0,010	33,00	0,010	33,00	0,010	33,00
02	0,010	34,00	0,007	34,00	0,007	34,00	0,009	34,00	0,007	34,00	0,007	34,00	0,007	34,00
03	0,016	26,00	0,011	30,50	0,013	28,50	0,015	27,00	0,011	31,50	0,011	31,00	0,011	30,50
04	0,015	28,00	0,013	26,50	0,015	26,50	0,015	27,00	0,013	27,00	0,012	28,50	0,013	26,50
05	0,014	30,50	0,012	28,00	0,011	32,00	0,014	29,50	0,012	29,00	0,013	26,50	0,012	28,00
06	0,013	32,50	0,011	30,50	0,011	32,00	0,012	33,00	0,011	31,50	0,012	28,50	0,011	30,50
07	0,015	28,00	0,011	30,50	0,013	28,50	0,014	29,50	0,012	29,00	0,011	31,00	0,011	30,50
08	0,022	21,50	0,019	21,00	0,020	21,00	0,021	21,50	0,019	21,00	0,021	20,00	0,020	20,50
09	0,022	21,50	0,013	26,50	0,017	24,00	0,020	23,00	0,014	25,50	0,013	26,50	0,013	26,50
10	0,018	24,00	0,017	23,00	0,017	24,00	0,018	24,00	0,016	23,50	0,017	22,50	0,017	23,00
11	0,024	19,00	0,018	22,00	0,023	18,00	0,023	18,50	0,020	20,00	0,017	22,50	0,018	22,00
12	0,039	9,00	0,034	11,50	0,037	9,00	0,036	11,00	0,038	8,50	0,036	9,00	0,035	10,00
13	0,021	23,00	0,020	20,00	0,019	22,00	0,021	21,50	0,018	22,00	0,020	21,00	0,020	20,50
14	0,015	28,00	0,014	25,00	0,015	26,50	0,015	27,00	0,014	25,50	0,014	25,00	0,014	25,00
15	0,032	13,00	0,034	11,50	0,034	13,00	0,034	12,50	0,032	14,00	0,032	12,50	0,033	13,00
16	0,027	16,50	0,027	16,00	0,028	16,00	0,027	16,00	0,028	17,00	0,026	17,00	0,027	17,00
17	0,013	32,50	0,011	30,50	0,012	30,00	0,013	31,50	0,012	29,00	0,011	31,00	0,011	30,50
18	0,017	25,00	0,016	24,00	0,017	24,00	0,017	25,00	0,016	23,50	0,016	24,00	0,016	24,00
19	0,023	20,00	0,022	18,00	0,022	19,50	0,023	18,50	0,021	19,00	0,022	19,00	0,022	18,50
20	0,032	13,00	0,034	11,50	0,034	13,00	0,034	12,50	0,033	13,00	0,032	12,50	0,033	13,00
21	0,025	18,00	0,021	19,00	0,022	19,50	0,023	18,50	0,023	18,00	0,023	18,00	0,022	18,50
22	0,040	8,00	0,034	11,50	0,036	10,50	0,039	8,00	0,034	12,00	0,034	10,00	0,034	11,00
23	0,027	16,50	0,026	17,00	0,027	17,00	0,023	18,50	0,031	15,00	0,029	15,50	0,028	16,00
24	0,032	13,00	0,031	14,00	0,034	13,00	0,029	15,00	0,037	10,50	0,032	12,50	0,033	13,00
25	0,043	5,50	0,041	6,50	0,044	7,00	0,040	7,00	0,047	5,00	0,042	6,00	0,042	6,00
26	0,050	3,00	0,043	5,00	0,048	5,00	0,049	4,00	0,046	6,00	0,043	5,00	0,044	5,00
27	0,031	15,00	0,030	15,00	0,031	15,00	0,032	14,00	0,029	16,00	0,029	15,50	0,029	15,00
28	0,036	10,50	0,041	6,50	0,039	8,00	0,038	9,00	0,039	7,00	0,040	7,50	0,040	7,00
29	0,060	2,00	0,054	4,00	0,060	2,00	0,060	2,00	0,056	4,00	0,051	4,00	0,054	4,00
30	0,036	10,50	0,039	8,00	0,036	10,50	0,037	10,00	0,037	10,50	0,040	7,50	0,039	8,00
31	0,042	7,00	0,038	9,00	0,045	6,00	0,045	6,00	0,038	8,50	0,032	12,50	0,037	9,00
32	0,047	4,00	0,074	2,00	0,052	3,00	0,051	3,00	0,065	2,00	0,082	2,00	0,074	2,00
33	0,043	5,50	0,072	3,00	0,051	4,00	0,047	5,00	0,064	3,00	0,078	3,00	0,071	3,00
34	0,086	1,00	0,101	1,00	0,100	1,00	0,093	1,00	0,098	1,00	0,093	1,00	0,099	1,00

*розроблено за результатами дослідження авторів

Отриманий коефіцієнт конкордації $W = 0,79$ свідчить про добру узгодженість, а отже встановлені експертами ранги є правдивим свідченням розподілу місць у рейтингу викладачів-лекторів, що навчають студентів за фахом «Економіка підприємства». Перевірка експертної моделі за критерієм Пірсона $\chi^2_{\text{розрах.}} = 76,495$ також говорить про її адекватність ($\chi^2_{\text{розрах.}} > \chi^2_{\text{табл.}}$).

У результаті розрахунків ієрархічне дерево має наступні характеристики (рис. 1).

Отже, отримані результати можна інтерпретувати наступним чином: перемогу у номінації «Найкращий

лектор року» за результатами опитування отримала жінка, друге та третє місце у рейтингу посіли чоловік та жінка відповідно, четверте місце – жінка, п'яте – також жінка. При цьому троє з п'яти викладачів працюють на кафедрі «Економіка підприємства».

Таким чином, переможцем щорічного рейтингу стала жінка-лектор, однак друга позиція належить викладачеві-чоловіку, тобто результати емпіричного дослідження свідчать про суперечливість на сьогодні ідеалів маскуліності й фемінінності та корелюють з висновками І. С. Кона про те, що в цих ідеалах «значно повніше, ніж колись, враховується багатоманітність індивідуальних проявів» [2]. Важливо також, що вони відображають не лише чоловічий, а й жіночий погляд.

Таким чином, можемо спостерігати різницю в сприйнятті та поведінці викладачів, що відповідає їхньому гендеру. Виховання і навчання студентів багато в чому залежить від того, як представники тієї або іншої статі сприймаються викладачем, які ролі він

приписує юнакам і дівчатам, а головне – чи враховуються їх статевої особливості під час подачі навчального матеріалу і виховання. Адже вся навчально-методична література є практично безстатевою.

Рис. 1. Ієрархічне дерево експертної моделі оцінки викладачів (складено за результатами дослідження авторів)

Стереотип викладача, як і будь-який інший, тісно пов'язаний з пануючими у цей момент в суспільстві поглядами, тому ми також порівнюємо уявлення про ідеального викладача з результатами, набутими під час опису типових чоловіків і жінок.

У свідомості молоді переважають традиційні образи жінки та чоловіка, але стереотипи маскулітності і фемінності на сьогодні стають менш жорсткими і не всі людські якості чітко диференціюються за статтю [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, результати аналізу підтвердили факт існування стереотипів у студентів щодо гендерних портретів чоловіка й жінки в освіті і суспільстві в цілому. Зокрема, було встановлено, що в свідомості студентів переважають традиційні маскулітні та фемінні образи, однак формалізація їх границь на сучасному етапі розвитку вищої освіти стає менш жорсткою. Тенденція зближення гендерних ознак проявляється у підвищенні соціальної ролі жінки в суспільстві (політиці, держуправлінні, ринку праці тощо), а також фемінізації чоловіків переважно молодого віку.

Традиційний підхід університетів до підготовки фахівців «чоловічих» та «жіночих» спеціальностей

приводить до викривлення об'єктивної потреби у розробці нових гендерно-орієнтованих освітніх стандартів у межах реформування системи вищої освіти Міністерством освіти і науки України.

В ході проведеного дослідження було встановлено, що, оцінюючи діяльність викладача, студентам чоловічої статі імпонує когнітивна (змістовна) складова навчального процесу, в той час як студентки переймаються його естетичним аспектом. Звідси витікає образ ідеального викладача-лектора у дівчат та юнаків як образ з високим рівнем маскулітності та/або середнім рівнем фемінності педагога й чіткою диференціацією його людських якостей за статтю. При цьому типово чоловічий образ містить набір рис, норм і правил поведінки, жорстко не обмежених суспільством та ототожнених з раціональним мисленням й успішністю. Типово жіночий образ асоціюється у студентів обох статей належностей з емоційністю, людяністю, соціальними і комунікативними вміннями.

Таким чином, не залишається сумніву, що безстатевість педагогіки вищої школи є великою помилкою, що зумовлює виникнення низки проблем, вирішення яких потребує впровадження гендерного підходу в навчальну та організаційно-виховну роботу українських університетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходькіна Н. О. Гендерні стереотипи в уявленні студентів гуманітарного профілю [Електронний ресурс] / Н. О. Приходькіна. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf/82.pdf>

2. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник / [заг. ред. Скорик М.М.]. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 536 с.

3. Богатирьов К. О. Щодо визначення місця і ролі гендерної педагогіки в професійній підготовці майбутніх вчителів [Електронний ресурс] / К. О. Богатирьов. – Режим доступу: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1544/Bogatirev.pdf?sequence=1>

4. Васильченко О. І. Формування гендерної культури студентів університету як предмет і об'єкт дослідження / О. І. Васильченко // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Педагогічні науки». – 2008. – №1. – С. 48-52.

REFERENCES

1. Prykhodkina, N. O. *Genderni stereotypy v uivlenni studentiv humanitarnoho profiliiu [Gender stereotypes in views of students specialized in humanities]*. (n.d.). Retrieved from: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf/82.pdf> [in Ukrainian].

2. Skoryk, M. M. (Eds.) (2004). *Osnovy teorii genderu [Basics of Gender Theory]*. Kyiv: “K.I.S.” [in Ukrainian].

3. Bohatyrov, K. O. *Shchodo vyznachennia mistsia i roli hendernoi pedahohiky v profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv [On the definition the place and role of gender pedagogy in professional training of future teachers]*. (n.d.). [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1544/Bogatirev.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

4. Vasylychenko, O. I. (2008). *Formuvannia hendernoi kultury studentiv universytetu yak predmet i ob'iekt doslidzhennia [Formation of gender culture of university students as a subject and object of study]*. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky» – Bulletin of Zaporizhzhya National University. A series of "Pedagogical science", 1, 48-52* [in Ukrainian].

5. Bukach, M. M. (2010). *Perspektyvy rozvytku hendernoi skladovoi suchasnoho zmistu profesiinoi osvity maibutnikh pedahohiv [Prospects of the development of*

5. Букач М. М. Перспективи розвитку гендерної складової сучасного змісту професійної освіти майбутніх педагогів / М. М. Букач // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. Педагогіка. – 2010. – Випуск 131. – Т. 144. – С. 50-53.

6. Особливості проявів гендерних стереотипів у системі викладач – студент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xreferat.com/77/1919-1-osoblivost-proyav-v-gendernih-stereotip-v-u-sistem-vikladach-student.html>

7. Деділова Т. В. Реалізація гендерного підходу в системі вищої освіти України // Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 квітня 2015 р. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 320 с. – С. 11-13.

gender component of future pedagogues' modern professional education content]. *Naukovi pratsi ChDU imeni Petra Mohyly. Pedahohika – Collection of scientific works of Petro Mohyla Black Sea State University. Pedagogy, 131 (Vol. 144), 50-53* [in Ukrainian].

6. *Osoblyvosti proiaviv gendernykh stereotypiv u systemi vykladach – student [Features of gender stereotypes manifestation in the system “teacher – student”]* (n.d.). Retrieved from: <http://xreferat.com/77/1919-1-osoblivost-proyav-v-gendernih-stereotip-v-u-sistem-vikladach-student.html> [in Ukrainian].

7. Dedilova, T. V. (2015). *Realizatsiia henderneho pidkhotu v systemi vyshchoi osvity Ukrainy [The implementation of gender approach in the higher educational system of Ukraine]*. *Zbirnyk tez Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Derzhavne upravlinnia nauko-vo-osvitnoho zabezpechennia pidhotovky konkurento-spromozhnykh fakhivtsiv u sferi tsyvilnoho zakhystu” – Proceedings of all-Ukrainian scientific and practical Conference “State management scientific and educational ensuring the training competitive specialists in the sphere of civil protection” (pp. 11-13)*. Kharkiv: NUTsZU [in Ukrainian].

Татьяна Викторовна Дедилова,
кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия,
Токарь Инна Ивановна,
ассистент кафедры экономики предприятия,
Филатов Артем Владимирович,
магистр кафедры экономики предприятия,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет (ХНАДУ),
ул. Петровского, 25, г. Харьков, Украина

ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ СТУДЕНТОВ О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Реформирование отечественной системы высшего образования требует соблюдения международных образовательных стандартов, а также формирования высокой образовательной культуры с учетом гендерной направленности. Вместе с тем реализация гендерно-ориентированных мероприятий в сфере образования усложняется созданными на

протяжении значительного периода времени гендерными стереотипами относительно распределения мужских и женских ролей в украинском образовании и обществе в целом. Целью статьи является развитие методических основ оценки кадрового потенциала высшего учебного заведения с учетом гендерного аспекта путем построения иерархического дерева экспертной модели оценки преподавателей-лекторов. Реализация поставленной цели базируется на результатах использования экспертных методов как прикладных методов исследования. Результаты анализа подтвердили факт существования стереотипов у студентов относительно гендерных портретов мужчины и женщины в образовании и обществе в целом. В частности, было установлено, что в сознании студентов преобладают традиционные маскулинные и феминные образы, однако формализация их границ на современном этапе развития высшего образования становится менее жесткой. Тенденция к сближению гендерных признаков проявляется в повышении социальной роли женщины в обществе (политике, госуправлении, на рынке труда и т.п.), а также феминизации мужчин преимущественно молодого возраста. Традиционный подход университетов относительно подготовки специалистов «мужских» и «женских» специальностей приводит к искажению объективной необходимости разработки новых гендерно-ориентированных образовательных стандартов в пределах реформирования системы высшего образования Министерством образования и науки Украины. В ходе проведенного исследования было установлено, что, оценивая деятельность преподавателя, студентам мужского пола импонирует когнитивная (содержательная) составляющая учебного процесса, в то время как студентки проникаются его эстетическим аспектом. Отсюда вытекает образ идеального преподавателя-лектора у девушек и юношей как образ с высоким уровнем маскулинности и/или средним уровнем феминности педагога и четкой дифференциацией его человеческих качеств по полу. При этом типично мужской образ содержит набор черт, норм и правил поведения, жестко не ограниченных обществом и отождествленных с рациональным мышлением и успешностью. Типично женский образ ассоциируется у студентов обоих полов с эмоциональностью, человечностью, социальными и коммуникативными умениями. «Бесполость» педагогики высшей школы предопределяет возникновение ряда проблем, решение которых требует внедрения гендерного подхода в учебную и организационно-воспитательную работу украинских университетов.

Ключевые слова: университет, преподаватель, студент, гендерные стереотипы, мужчина, женщина, оценка.

Tetiana Dedilova,

PhD (Candidate of Economic Sciences), associate professor,

Department of Business Economics,

Inna Tokar,

assistant, Department of business economics,

Artem Filatov,

master degree student, Department of business economics,

Kharkiv National Automobile and Highway University (HNADU),

25, Petrovsky Str., Kharkiv, Ukraine

GENDER ASPECT OF STUDENTS' PERCEPTION OF LECTURERS' WORK

Reformation of the domestic higher educational system requires the compliance with international educational standards, and the formation of high educational culture with a gender orientation. However, the implementation of gender-specific activities in the field of education is complicated by gender stereotypes regarding the allocation of male and female roles in the Ukrainian educational system and the society in general. The article is aimed at developing the methodical bases of the assessment of university staff potential from the gender perspective by means of creating a hierarchical tree of the expert model of assessing lecturers. The realization of this aim is based on the results of the use of expert methods as the applied techniques. The analysis results have confirmed the existence of stereotypes among students about gender peculiarities of men and women in education and society in general. As a result of the survey it has been found that male students are focused on the cognitive (informative) component of the educational process when assessing lecturer's work, whereas the female students choose the aesthetic component as the most important one. This implies the image of an ideal lecturer in girls' and boys' eyes as a personality with a high level of masculinity and/or middle level of femininity of a lecturer and a clear differentiation of his/her human qualities by gender. At the same time a typically male image includes a set of traits, norms and rules of conduct, which are not strictly limited by the society and which are identified with rational thinking and success. A typically female image is associated with emotionality, humanity, and highly developed social and communicative skills. "Genderless" of higher school pedagogy determines the emergence of a number of problems the solution of which requires the implementation of a gender approach into the educational and organizational activities of Ukrainian universities.

Keywords: university, teacher, student, gender stereotypes, men, woman, evaluation

Подано до редакції 20.01.2016

Рецензент: д. екон. н. Д. А. Горювий